

Muls que s'hi troben, en camins rals freqüentats més que d'altres pels traginers (una cap a Oix, una cap a Castellterçol etc.); ja abans havia començat a decaure en el Continent per la concurrència creixent de *matxo* (infra), però l'aparició molt repetida encara, fins a la rodalia barcelonina, en docs. quatrecentistes, suggereix que es mantingué ferm pertot fins a la fi de l'Edat Mitjana, com en el citat doc. dels *Ardits*, o en un inv. del S. xv del castell de Rosanes «un *mul* ab son bast, per traginar per lo dit castell» (Arx. Mun., Carreta, p. 262).

Mula [1003, Muntaner; cites de 1466-1619 *DAG.*], no sols ha sobreviscut a *mul* en plena força pertot, sinó que, en molts llocs, s'ha emprat, a diferència d'aquest, en bastantes accs. figurades i translaticies, inspirades en atributs visibles de la bèstia. La seva durresa dóna lloc a *mula* 'durícia' [Belv.], propi del català central i del NE., amb anàlegs en alguns llenguatges veïns, com l'oc. mod., on apareix àdhuc a l'extrem NE. (*miöva* alvern. «ampoule, verrue», Vinols, cf. allí *mjöy* «mulet», amb *-l* > *-u*, allí normal); també s'usa així el diminutiu, en parlar de la gent de mar: «Com que has hagut de fer la maniobra --- No t'han pas sortit *muletetes* al call de la mà», Ruyra (*Rem de 34, Pinya de Rosa II*, 17), ço que suggereix que el gall. *mu(r)la/murra* i variants vingui d'un *MÜLÜLA, *DECH* iv, 186b14-6.

Un altre objecte de tacte dur són les llavoretetes d'algunes mates muntanyenques, com el gamó o asfòdel de la Vall de Boí (l'*Arbeçó*), que en la grossa tija del mig fa unes llavors grossesotes, rodones i verdes (usades per nois que juguen: «dóna'm unes quantes *mules* d'arbeçó...», Boí 1971). En el rètic dolomític *mula* és adjectiu en el sentit de 'motxa', aplicat als quadrúpedes normalment banyuts quan no tenen baynes (*ZRPh* LXI, 40-2, no sense divagacions «pre-romanes»), esdevinguts doncs comparables a una mula.

DERIV.: A part d'això *muleta* s'ha usat en altres sentits per a coses destinades a suportar pesos (descartant el de 'CROSSA', grosser castellanisme amb el qual transgiren alguns pertot en el S. xvii, però que ja rebutgen Belv. i Lab. com a antiquat, si bé encara hi transigeixen massa valencians, tot i que també allà és ben viu el mot correcte, mal sigui pron. *klósa*, vol. II, 1065b23-5); 'budell sec per fer embotits' bal. i català or. [«ventriculus», Belv., Lab.]. En particular una mena de barques, pròpies de la zona PnaCast.-Tarr.: «*mules*: lanchas construidas para la carga de vapores naranjeros» (Burriana: SarthouC, *Impres. de mi tierra*, 92), sobretot molt viu a tot l'Ebre (Arabia, *Misc. Folk.*, 167; Ascó, Móra, Miravet, Benifallet, Tort., 1923, P. i J. Coromines), uns quatre o cinc metres de llarg, de 15 tones per amunt, més petita que el *llaüt* (viatjarem Ebre avall en una de petita, l'ordinari Móra-Ascó en té una de gran): «el noi de la casa i En Tomàs de Bajalta havien atravesat damunt les escalameres de la *muleta* la màquina de pescar, amb els seus dos sarrons de xarxa»; «--- net el niu de carlins --- la navegació fluvial havia repès i ara els llaguts i les *muletetes* passaven curulls de ciment, de fustam i de fruita»,

Silèn (xiii, O. C., 93a). *Mulet* mer diminutiu de *mul*, fora d'això és castellanisme (*muleto* mossarabisme andalús < *mulāto*) per *mulat*; o bé francesisme per *mulet* 'ventrell de la cama' tots dos intolerables.

Muladar encara que a les Garrigues, i alguna altra rodalia occidental, s'usa en el sentit de 'canyet' (i algú em digué que era especial per als muls i mules) i es pronuncia *muladà*, i no pas 'femer' (que allà es diu *femé*, Poble de Cérvoles, 1935), i per més que en algunes zones valencianes està bastant arrelat, fins en toponímia menor (Nàquera, 1962) en una zona i altra, no és derivat de *mul*, ni deu ser autòcton enlloc sinó manlleu (d'ús indesitjable); car en castellà [1329] és metàtesi de l'antic *muradal* [1106, 1185] provocada en part per l'ús com a canyet, i amb el sentit primitiu d'«indret arriat al mur extern d'una pagesia, a on llançaven la brutícia»; no és impossible que en terra valenciana sigui romanalla mossàrab —V. els detalls en *DECH* iv, 193b33-40 i n. 2, 3, 4—: tot i digne d'intransigent condemna pertot fora d'allà, hem de respectar el juí dels més entesos.

Mular adj. 'relatiu a muls' [oposat a *cavallí*, ross. 1284, *RLR* iv, 376]. *Mular* m. (pron. *mulá*) cetaci semblant al catxalot i a la balena, gran però no tant com aquesta; com que no se'n veuen sovint no s'ha identificat amb seguretat, si bé M. Duran i Ordinyana, negant, autoritzadament, que sigui el catxalot afegia que el creien igual a l'orca (1969). El trobem des de mj. S. xv: «les dones / --- / per llurs usances / axí diverses / --- / són alimanyes, / serp tortuosa / --- / loba, leona, / la escurçona, / són lop de mar, / lo pex *mular*, / drac e balena, / polp e serena / ---», JRoig (*Spill*, 7722); «dites aquestes paraules, lo peix *mular* en lo qual Neptuno cavalcava, començà a mugir ---», *Curial* (NCL. III, 50).

«Peix *mular*: piscis cetaceus --- galeus ---», en el *Thes. Puerilis* d'Onofre Pou. «Cada any se deixa veure per una quinzena de dies es peix *mulà* o catxalot; clares vegades va un tot sol: són regularment dos o tres junts i se veu també sa gran columna d'aigo que alcen»; Arx. Ll. Salvador (p. 79); a Cala Rajada un home de mar em parlava, detallant més, del peix dit *mul* (no massa diferent del *xoriguer*), i com a diferent d'*az mulá*, que creia ser el catxalot: ell i companys d'ell n'han vistos si bé molt rarament (1969); a Pollença, a propòsit de la *Punta del Mular* (Nomencl. Marina, n.º 61) digueren que el *mulá* és «el mascle de la balena» (1963); eiv. «*mulá*: ballenato, cachalote», Pérez Cabrero.

També és ben conegut a tota la Costa de Llevant, Princ.: «*mulá*: 2 i 3 m. d'ample per fins a 10 de llarg; és de pas: molts per la quaresma; té un forat a l'esquena pel qual treu aigua; s'enfonsa i torna a sortir; pacífic, mai no han fet mal a ningú», StPol de Mar (1926); al Port de la Selva a propòsit de la *Cala del Mulá*: «és un peix molt gros» (1964). Els *Novells Ardits* barcelonins porten «dellà lo cap del Llobregat fon atrobat un peix *molar* mort qui havia de larc entorn 16 canes» en data de 1448 (II, 42) (*DAG.*, s. v. *molar*, amb identificacions mal enteses, però rectificades s. v.